

Errota berri maiteak

Zaharrak berri esaera eta makulu maiztuak nekez izango luke erabilera aproposik 2018an musikak eman duenaren erre-pasoaren goiburu gisara. Izango zuen urteak zaharretik ere, zenbait joeratan, inertziatan; merkatuak, erosotasunak zein errazkeriak gidaturiko zirkuitu, ebentu eta produktuetan batez ere, baina mugimendua izan du ezaugarritzat urteak. Gorrdio gutxi pilatu du ibilian dabilen musikaren errotarriak.

Zenbait albiste, gertakari eta urtemuga izan dira errota-rritari bultzada eman diotenak, eta haien inguruan sorturiko debateek (edo sasieztabaidek, beti ere ez baita asmatu izan kontrako iritzi horien arteko dialektika bideratzen) zedarritu dute 2018koa. Musika musika baino zerbait gehiago, puskaz gehiago, dela nabarmen utzi dute gertaera eta ezta-baidok, bestalde.

Denbora da poligrafo bakarra

Zaharretik baino gehiago izan du berritik, esaterako, Berri Txarrak (BTX) taldeak izan duen urte amaierak. Foku nagusiak bereganatu ditu pop-rock hirukoak. Ezin bestela izan. 25 urtez ibilbide aski sendoa urratu duenak 2019rako iragarri baitu «geldialdi mugagabea». Hastapenetatik taldeko gidari eta arima izan denak, Gorka Urbizuk, ohar baten bidez jakinarazi zuen berria, urtearen hondarrean: «Berri Txarrak-ekin ziklo ahaztezin bat ixteko garaia heldu dela sentitzen dut. Geratzeko beharra daukat, distantzia hartzekoa. Horren konplikatua eta sinplea da».

Sinplea da ulertzea musikarekiko konpromisoa modu integroan bizi izan duenaren mende laurden osteko nekea. Konplikatua dena da arrakasta deitzen zaion horren aparrean dagoenean olatutik jaisteko hautua egitea. Berri txartzat jo du jarraitzaileetako askok, normala den gisan, baina erabakiak asko du ausart eta zintzotik. Atsedenerako ez ezik, aldaketarako eta sorkuntzarako konpromisoa berresten du. 25 urteko ibilbidea, estudioko bederatzi disko, zuzenekoak, singleak... eta hamaikatxo ereserki utziko ditu ondareztat rockaren, poparen eta hardcorearen mugetan dantzan ibili den taldeak. Eta rock garratzean melodia dotoreak txertatzeko gaitasun ia bakana.

Ulertzekoa da BTXen agurraren iragarpenak zaleak zurtz sentimentuarekin utzi izana; denbora da poligrafo bakarra, eta hark erakutsiko du taldearen itzala zein neurritakoa den, baina ausartuko nintzateke esatera euskarazko pop eta rockaren historian letra larriz idatzita geratuko dela, zer dakit nik, Errobi, Hertzainak, Itoiz edo Negu Gorriak-en paretsu horretan.

Apurka-apurka egindako ibiliari esker, oihartzuna ez eze, jarraitzaile saldoa aurrenik, eta, gure txikian, masa fenomeno izatera iritsi baita BTX. Fenomeno izaera horren adibide izan ziren, esaterako, Barakaldoko BEC aretoa bete izana martxoaren 17an, edo MTV kate estatubatuar erraldoiak Bilboko San Mames futbol-zelaian antolaturiko kontzertu nagusian parte hartu izana azaroan. Aldeko eta kontrako iritziak bildu zituen taldeak ebentua handi horretan parte hartu izanak. Debatea sortu zen, eta horrek ez gintuzke uxatu beharko, MTV zer den kontuan izanik –espektakuluaren kultura harat-honat barreiatuz musika aitzakiatzat darabilen multinazional erraldioia–, Bizkaiko eta Bilboko erakundeek zein diru-laguntza eman zituzten kontuan izanik eta, horren aurrean, erresistentzia modura, hirian bertan Piztu Bilbo-Itzali MTV ekimena sortu zela aintzat hartuta.

Debatea sortu bazen sortu zen, eta osasungarri da hori, zinez; besterik da, ordea, zein moldetan gauzatu zen, zein gorputz hartu zuen. Iruditzen zait kazetariok ez genuela asmatu

benetako eztabaida bideratzen, eta halakoetan infernuko tresna bilakatzen diren sare sozialek, gertaeraren inguruko edukizko eztabaida baino gehiago, BTX bai / BTX ez-en artekoa sustatu zutela. Eztabaida kritiko eta konstruktiborik gutxi. Eta aukera galdu bat substantziazko kontuez hitz egiteko, adibidez, kultur ebentu eta makroekitaldien kulturaren inguruko eztabaida sustatzeko, zer dakarten eta zer ez eztabaidatzeko.

Zuzenekoan ereduak

Bizkaiko Diputazioak eta Bilboko Udalak hiru milioi euroko «ekarpena» egin zuten erdi bana «Bilbo eta Bizkaiko irudia mundu osoan sustatzearen» truke. Barakaldoko Udalak beste 220.000 euro jarri zituen, urtero herriko auzoetako festetarako jartzen duena halako bi. Unai Rementeria ahaldun nagusiak garbi esan zuen zer ekarpen egin zuen MTVren astebeteko festa burbuilazkoak: «46,8 milioi euroko inpaktu ekonomikoa izan dugu; inbertitutakoa halako hamasei». Ditzosozko *inpaktu ekonomikoa* kontzeptu bogako monetaristak zehazten ez duena da diru itzultze hori noren eskuetara joaten den. Ez hori bakarrik. «Marka bezala eskailera bat igo dugu; ebentuak antolatzeko eskaileran gorago gaude». Hara hor ebentua Bilbora ekartzeko arrazoia: aurrerago ebentu gehiago egiteko aukeren hierarkian urrats bat gora egitea. Arrakasta deitzen baitiogu urrunago iristeari eta ez gerturago iristeari...

Aukera galdu bat, hortaz, egun indarrean den zuzeneko musikaren ereduaz ikuspegi kritiko bat garatzeko. Ingurura begiratzea besterik ez baitago ohartzeko egungo zuzeneko musika zirkuitu nagusia mugitzen duten errota nagusiak makrojaialdiak izaten direla. Eta aldea egon badago, nire ustez, enpresa antolatzailea nazioarteko multinazional bat izan (MTV, adibidez) edo bertako enpresa bat izan, baina patroi orokor bati erantzuten diote batzuek zein besteek antolatutako ebentu handiek: Bilbao BBK Live, BIME, Donostia Festibala, Azkena Rock, Biarritz en Été... Diru publikoz elikatutako

ekimen pribatu erraldoiak dira, inpaktu ekonomiko eta turistikoa dutenak xede, bai behintzat bertatik bertarako musika sorkuntza, harreman eta ezagutza baino gehiago.

Hala ere, ezin erabateko itxaropena galdu, azken urteetan izan baita kontrakarreko mugimendurik ere honetan. Ugalduz ari dira marka komertzialen espontsorizaziorik gabe kultur elkarte edo kolektibo herritarren ekinbidez antolatzen diren jaialdi txikiagoak, herri ingurune zehatzagoei lotuagoak. Horrela, Uso Pop (Sara, Lapurdi), Lekuek (Gernika, Bizkaia), Kalegorrian (Urretxu-Zumarraga, Gipuzkoa) eta Jazzpana Fest (Beasain, Gipuzkoa) jaialdiei, adibidez, Oñatiko Beratu (Gipuzkoa), Zarauzko Adarretik (Gipuzkoa) eta Ozaetako Harrikadak (Araba) musika elektroniko jaialdia batu zaizkie, batzuk aipatzearren. Honela azaldu zuen Beratu jaialdiaren filosofia Arkaitz Villar antolatzaileak: «Musika entzuteko askotariko aukerez gain, musikaren ertz ezberdinak bizitzeko modu berri bat proposatzen dugu, gertukoa eta hurbila izan gura duena».

Bada zerbaiten seinale, arnas berri baten seinale.

Bidehutsen bidetik, bi zigilu

Eta halatsu da, musika modu kooperatibo eta gertutik gerturako moduan ulertzearen seinale, aurtan bi zigilu eta kolektibo berri sortu izana ere: Erraia eta Mukuru. Biak ala biak dira Bidehutsek azken hamarkadan ireki eta landutako bidea eredutzat hartuz sorturiko egitasmoak; musikari eta talde adiskideek elkarrekin eta autogestioa ardatz izanik sorturikoak, hain zuzen ere.

Gasteizen du eragin erradioa Erraiak. Kolektiboa osatzen duten taldeetako bik disko banarekin agurtu dute zigilua, eta ez dira nolanhikoak, gainera. Izaki Gardenak-ek *Dena oskol* sotila eta Montauken *Geruzak* bigarren lana, pop ahaire berri bat eta *Itzali da Berlin* urteko singleetako bat dakartzana. Gipuzkoako, Nafarroako eta Behe Nafarroako taldeak biltzen

ditu, aldiz, Mukuru kolektiboak. Tartean dira Paxkal Irigoien, Muskulo, Kaskezur, Seitan eta Klak!son taldeak, esaterako, Peru Galbete, Nigara Zuek eta Hatxe bakarlariak, eta aurten estreinatu den Txost! taldea ere bai. Urteko diskorik arnas berritzaileenetakoa da azken horrek plazaraturiko *Erreferak esperantza*. Pop eta funky jostaria, jazz arima, espiritu naif alaia eta letra surrealista, goxo zirikatzaileak uztartzen dituzte, gurean oso gutxitan egin den moldean.

Bidehutesek berak eman du urteko ezusteetako bat, ia inork espero ez zuela iragarri baitzuen Lisabören lan berria: *Eta edertasunaren lorratzetan biluztu ginen*. Azaroaren 30ean iragarri zuten, eta hurrengo egunean, abenduaren 1ean, *Rock-delux* musika aldizkariaren webgunean izan zen entzungai. Ez zuten alferrik hautatu data hori aurkezpenetarako, hamar urte bete baitziren Mikel Laboa zendu zenetik egun horretan. Laboak plazaraturiko *Xoriek 17* azken diskoan (2006) parte hartu zuen Lisabök, *Orduan* piezan, hain zuzen ere.

Mitotik harago

Laboaren heriotzaren urteurrenaren harira izan zen bestelako omenaldi keinurik, azken hamar urteotan data iritsi izan denean han-hemenka gertatu izan dena areagotuz. Laboaren figura eta obra, zenbait kantu ikoniko batez ere, jendartean zein txertatuta dauden ikusteko eta baieztatzeko balio izan dute omenaldiok; ez horretarako bakarrik, ordea. Mitoaz harago, haren musika ulertzeko moduak eta esperimentaziorako jaidurak gurean eta egun jarraitzaileak baduela azkar suma daiteke: begira, bestela, Akauzaztek ematen dituen zuzeneko urriei, Donostiako Dabadaban emanikoari, adibidez (bidenabar esanda, ekimen pribatutik musika eta kultura nola susta litekeen adibide eredugarri bihurtu da areto hori, etengabeko programazioa osatuz, estilo orotarikoei leku eginez, eta atzerriko nahiz bertoko taldeak bereizkeriarik gabe tartekatuz), edota Amorantek, Mursegok eta Paxkal

Irigoienek sarriago ematen dituztenei. BTXek bezala agurra iragarri duen Delorean taldearen emanaldi laboatarrei erreparatu, edo berriro ere bere lagunez inguraturik diskoa plazaratu duen Joseba Irazokiri –*Zu al zara?* (Bidehuts)–.

Musikari ezagunak dira horiek gutxi-asko; baina, urtemugaren harira, hainbat herritako musikariek ere antolatu zituzten emanaldi kolektiboak, Azpeitian (Laboaldiak jardunaldien baitan) edo Zumarragan, esaterako. Laboa herrian txertaturik dagoela adierazten du horrek; baina, emanaldiei erreparatuta, nabarmen liteke ez zirela bertan goxo gertzearen aldeko proposamenak izan gehienak, Laboaren ildo esperimentalari jarraiki, orotariko bertsioak entzun baikenituen, zerbait berria zekartenak horietako asko.

Hedabideetan ere oihartzun zabala izan zuen Laboaren heriotzaren urtemugak. Artikulu dezente agertu ziren musikariaren emaria aletuz, haren biografia nahiz obra goratuz, euskal jendarteari eta kulturari egindako ekarpena oroitzuz, eta baita mitoaz haragoko irakurketak proposatuz ere. Honela zioen Ibon Rodriguez musikariak *Berria*-n idatzitako ‘Ezkoa’ artikuluan:

Mittoa sendotzen eman dugu hamarkada, kantu berberak behin eta berriz eskuztatzen, fusio handinahi eta *kitsch*-ak sortzen, Laboari abizenak ipintzen. Kanonak ikuspegi kritikoa deuseztatzen du, kontserbadorismoa pizten, eta norabide bakarretik interpretatzen artelana, identitate-ikuspegitik. Horrela ez dago belarri kritikoak sortzerik.

Klika eta belarri kritikoak

Rodriguezen hitzak ekar daitezke 2018an izan den beste musika eztabaida nagusi bati erreparatzeko ere. 2019ko Korrikarako *Klika* kantua eta bideo-klipa aurkeztu zituen Fermin Muguruzak azaroan, eta hara non kritika saldoa jaso zuen ikus eta entzungai jarri eta berehala. Kritikarako arrazoi nagusia izan zen ez dela Korrikarako moduko kantua: «Hori ez

da gure musika», «gure haurrek ezin dute musika hori entzun eta dantzatu»... eta gisakoak. Norberaren gustuak kontu bat dira, baina argudio horiek guztiek azaltzen dute *Korrika kantuen kanona* puskatzeak ekarri zuela jende askoren mar-marra, hots, kontserbadorismo estetiko ageriko batek.

Bitxia baita kontua: zer den 'gurea' kontsideratzen den musika eta zer ez. Korrika kantuetan, adibidez, ohikoak izan dira trikiti-ska-raggamuffin estiloko kantuak. Horietako estilo zenbait geureganatzeko Muguruzak berak lehenago dezenteko ardura izan zuen. Ska eta raggamuffina ez baitziren sortuak izan Euskal Herrian prezeski.

Klika kantuak traparen, dancehallaren, raparen eta txistuz emaniko euskal doinuen nahasketa bat egin du, hots, lehenago beste zenbait estilorekin egin izan duen bezala, estetika eta diskurtso musikal berriak erabiltzeko proposamena, baina pixkanaka Euskal Herrian ere entzuten eta txertatzen ari diren doinuak erabiliz. Akaso galdetu beharrekoa da zerbait berritzaile eta ausartagoa egin nahi izan denean zergatik jo den berriro Muguruzarengana, Lander Arretxeak *Berria*-n idatzi bezala:

Ausardia behar da; baina beste publiko batzuk erakarri eta zerbait desberdina egin nahi bada, zergatik ez eman autonomia eta ardura giro horretan ari den sortzaile bati? Zergatik ez Mad Muaselek eta La Furiak konposatu eta eraiki duten abestia eta bideoklipa aitabitxien premiarik gabe?

Goroldiorik ez

Elkarrekin eta aitabitxien premiarik gabe, halaxe antolatu eta egin zuten *Zorrak* kontzertu kolektiboa hainbat emakume musikaririk, Feministaldiak antolaturik, Donostiako Bukowski aretoan, urtea amaitzear zela. Emakumeek euskal musikan duten indarraren adierazle garbi, han izan ziren Anari, Mursego, Saioa, Lorea Argarate & Ines Osinaga, Birkít eta Mice, besteren artean.

Zarautz aldeko emakumez osaturiko bi talde ere nabarmen-tzekoak dira 2018an. Perlak taldeak ibilbidea etetea erabaki baitu, post-punk ildoko bi disko aipagarri utzita, eta Drumkopters hirukoak estreinakoa kaleratu du garagea-surfa-post-punka riot jarrerarekin uztartuz.

Rockak jarraitzen du izaten hegemoniko; gitarretan, distortsioan eta talde izaeran oinarrituriko belaunaldi berri bat ere agertu da: Vulk, Arrotzak, Kaskezur, Madeleine, Nau, Mikel Uraken... Horietako zenbaitek euskara eta gaztelania edo euskara eta ingelesa tartekatzen dituzte disko berean... Hori ere joera bat da. Herri musikagintzatik eta pop-rocketik datozen beteranoak ere disko nabarmenak plazaratu dituzte: Benito Lertxundi, Ruper Ordorika, Gari...

... baina, era berean, estiloak, estetikak, diskurtsoak berri-tzen ari dira, emeki baino gelditu gabe. Elektronika eszenatxo bat loratzen hasi da: Mugako jaialdia (Gasteiz), Dantz jaialdia (Donostia), BET (Bergara, Gipuzkoa)... Artistak ere ugari-tzen ari dira: Telmo Trenor, El Txef-A, Garazi Gorostiaga, Eyharts... Trapa lehen bizi zantzuak ematen ari da: Nizuri Tazuneriren *Zazpi* urteko diskoetako bat da. Eta raparen, reggaearen eta gisako genero beltz urbanoen aldaerak gu-rean ditugu: Glaukoma, Gorpuzkingz, La Basu, Aneguria, Ttun Ttun Brigade...

Goroldiorik ez zaio itsatsi musikaren errotarriari azken urtean. 🍷